

КИЧИК ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИГА
СОЛИҚЛАРНИНГ ТАЪСИРИ ТАҲЛИЛИ

*Дусияров Шерзод Холмуратович -
Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси ҳузуридаги
Фискал институти докторанти*

Аннотация. Ушбу мақолада, Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ривожлантиришга қаратилган ислохотлар ва бу борадаги илмий-назарий қарашлар ўрганилиб, кичик тадбиркорлик субъектлари молиявий фаолиятига солиқларнинг таъсири ва рентабеллик кўрсаткичлари бир нечта корхоналар мисолида таҳлил қилинган ва тегишли хулоса ҳамда таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: солиқ, солиқ маъмуриятчилиги, тадбиркорлик, кичик тадбиркорлик, молиявий фаолият, молиявий натижа, солиқ юки, рентабеллик, ишбилармонлик.

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ НАЛОГОВ НА ФИНАНСОВЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ МАЛОГО БИЗНЕСА

*Дусияров Шерзод Холмуратович -
Докторант Фискальный институт при
Государственном налоговом комитете Республики Узбекистан*

Аннотация. В данной статье рассматриваются реформы, направленные на развитие деятельности малого бизнеса в Узбекистане и изучены научно-теоретические взгляды в этой сфере, анализируется влияние налогов на финансовую деятельность малого бизнеса и показатели рентабельности на примере нескольких предприятий и разработаны соответствующие выводы и рекомендации.

Ключевые слова: налоги, налоговое администрирование, предпринимательство, малый бизнес, финансовая деятельность, финансовый результат, налоговая нагрузка, рентабельность, предпринимательство.

ANALYSIS OF THE IMPACT OF TAXES ON THE FINANCIAL
PERFORMANCE OF SMALL BUSINESSES

*Dusiyarov Sherzod Holmurotovich -
Doctoral student of Fiscal institute under the
state tax committee of the Republic of Uzbekistan*

Abstract. This article examines the reforms aimed at the development of small business activities in Uzbekistan and studies the scientific and theoretical views in this area, analyzes the impact of taxes on the financial activities of small businesses and profitability indicators using the example of several enterprises, and developed appropriate conclusions and recommendations.

Keywords: taxes, tax administration, entrepreneurship, small business, financial activities, financial results, tax burden, profitability, entrepreneurship.

Кириш. Сўнги йилларда мамлакатимизда тадбиркорликни ривожлантириш ва бизнесни юритиш учун қулай муҳит яратиш, тадбиркорларнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий кафолатларини мустақамлаш соҳасида кенг қўламли ишлар амалга оширилмоқда.

Мамлакатимиз Президенти томонидан тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш соҳасида - «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик мамлакатимиз иқтисодиётининг устувор йўналиши этиб белгиланган. Сўнги беш йилда бу соҳани ривожлантиришга қаратилган 2 мингга яқин қонун, фармон ва қарорлар қабул қилинди»[1] деб таъкидлаганлари долзарб аҳамиятга эга эканлигидан далолат беради.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги «Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида»ги ПФ-5468-

сон фармонида мувофиқ умумбелгиланган ва соддалаштирилган режимларда солиқларни тўловчилар ўртасидаги солиқ юкини тенг тақсимлаш масаласига эътибор қаратилди.

Мамлакатимизда 2020 йилдан амалиётга жорий этилган Солиқ кодексига асосан белгиланган меъёрларга мувофиқ хўжалик юритувчи субъектларни солиққа тортиш билан боғлиқ бўлган режимлар ўртасидаги тафовутнинг йўқотилишига эришилди. Яъни корхоналарнинг айланмаси ҳажмига қараб солиқ режимлари белгиланиши уларни солиққа тортиш бўйича адолатлиликни таъминлайди.

Мавзуга оид адабиётларнинг таҳлили. Бозор иқтисодиёти шароитида давлатнинг маъмурий бошқарув тизими ўрнига тартибга солиш механизми жорий қилиб борилади. Гап шундаки, бу жараёнлар хўжалик субъектларининг ишлаб чиқариш молиявий фаолиятига давлатнинг бевосита аралашувини ўзида мужассамлаштир-

майди. Аксинча, бозор механизмларининг амал қилиши ва бу механизмлар ёрдамида иқтисодий жараёнларни тартибга солиш учун зарурий шарт-шароитларни яратиш бериши керак. Бундай тартибга солиш воситаларидан бири солиқлар ҳисобланади[5].

Турли мамлакатларда, ҳатто бир хил иқтисодий ривожланиш шароитларига эга бўлган мамлакатларда ҳам иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш даражаси турлича. Давлатнинг кўпроқ таъсири Швецияда кузатилади, Германия, Япония ҳамда АҚШда давлат тартибга солиши кам даражада аҳамиятлидир[6]. Бугунги кунда солиқлар иқтисодиётга таъсир кўрсатиш молиявий-иқтисодий муносабатларнинг таркибий қисми ҳисобланиб, иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг муҳим дастакларидан бири сифатида юзга чиқади. Алоҳида таъкидлаш жоизки, мамлакат солиқ тизимини яратиш орқали давлат ундан маълум молиявий сиёсий мақсадларда фойдаланишга ҳаракат қилади.

Замонавий иқтисодиёт ривожига, хусусан, тадбиркорлик субъектлари фаолиятига таъсир кўрсатадиган асосий омиллардан бири бу давлатнинг амалдаги солиқ сиёсати ҳисобланади. Солиқ сиёсатини манипуляция қилиб, давлат тадбиркорлик субъектлари фаолияти иқтисодий ривожланишини рағбатлантиради ва ёки уни чеклаб қўяди [7].

Мустақиллик йиллари давомида мамлакатимиз солиқ тизими мураккаб ривожланиш ва тараққиёт йўлини босиб ўтди ва бу борадаги ислохотлар изчил такомиллашиб бормоқда. Жумладан, истиқлолнинг дастлабки йилларида, мамлакатимиз солиқ тизими давлат бюджети тақчиллигини камайтириш ва даромад қисмини мустақамлашга йўналтирилиб, корхоналар даромадларига юқори ставкаларда солиқ солиниши белгиланган бўлса, солиқ ислохотларининг кейинги босқичларида корхоналарнинг маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини оширишини рағбатлантириш, экспорт қилувчи корхоналарни қўллаб-қувватлаш, хорижий инвестицияларни жалб қилишни рағбатлантиришга ўтилди.

Бугунги кунга келиб дунёнинг ривожланган мамлакатлари қонунчилиги кичик бизнесни давлат томонидан тартибга солишнинг махсус субъектлари деб таснифланмоқда. Бу эса кичик бизнесни солиққа тортишнинг ўзига хос хусусиятлари эса унинг ижтимоий аҳамиятини ва оммавийлигини белгилаш билан бир қаторда, иқтисодий ривожланиш мақсадларини ҳам белгилаб беради. Кичик бизнес субъектларини солиққа тортишнинг муҳим жиҳати бўлиб унинг миқдорий ва сифат мезонлари ҳисобланади. Ушбу мезонларга корхона ишчиларининг сони,

товар айланмаси, активлари ва олинган фойдалари киради [7].

Корхоналарнинг фаолиятига солиқлар ва солиқ юкиннинг таъсири бўйича профессор И.М.Ниязметов[8] қуйидагича тадқиқ этган. Йирик бизнеснинг солиқ юки кичик бизнесниқига нисбатан оғирроқ бўлиши табиий. Бунга аксарият давлатлар амалиётида ҳам кўриш мумкин. Бироқ, Ўзбекистондаги каби солиқ юки даражаларидаги кескин тафовут назарий жиҳатдан ҳам асосланмаган, халқаро амалиётда ҳам кузатиладиган ҳолатдир.

Кичик бизнес субъектлари томонидан тўланадиган билвосита солиқлар ҳисобини такомиллаштириш юзасидан профессор К.Р.Ҳотамов томонидан кичик тадбиркорлик субъектларининг молиявий ҳисоботи соддалаштирилган шаклда тузилиши ҳамда бухгалтерия баланси ва молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботларнинг такомиллаштирилиши юзасидан тадқиқотлар олиб борилган [9].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги «Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида»ги Фармони [3] талаблари доирасида 2019 йил 1 январдан барча тадбиркорлик субъектлари учун мол-мулк солиғи, ер солиғи ва сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ жорий этилиши муносабати билан Солиқ кодексига тегишли ўзгартириш киритилиб ягона солиқ тўлови тўловчилари томонидан ресурс солиқларини тўлаш мажбурияти ҳам белгиланди. Ушбу ўзгаришлар натижасида кичик тадбиркорлик субъектлари томонидан тўланадиган солиқларнинг юки умумбелгиланган солиқ тўловчи субъектлар солиқ юки билан мувозанатлаштирилди.

Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 14 сентябрдаги ЎРҚ-714-сон қонуни[4]га асосан Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига тегишли қўшимчалар киритилиб Ўзбекистон Республикасининг айрим ҳудудларида солиқ солишнинг ўзига хос хусусиятлари белгилаб берилди. Бунда солиқ солишнинг алоҳида тартибига эга Ўзбекистон Республикасининг алоҳида ҳудудлари сифатида Фарғона вилоятининг Сўх тумани, Риштон туманининг Чўнғара маҳалласи, шунингдек Фарғона туманининг Шоҳимардон, Ёрдон маҳаллалари ва Ҳосилот маҳалласининг Тоштепа — 2 кўчаси эътироф этилади. Ўзбекистон Республикасининг айрим ҳудудларида тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган солиқ тўловчилар учун қатъий белгиланган миқдорлардаги жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи ҳар чоракда *йигирма беш минг* сўм миқдорида тўланади.

Тадқиқот методологияси. Ушбу мақолада Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъект-

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

лари фаолиятини ривожлантириш бўйича амалга ошириладётган ислохотлар бу борадаги мавжуд муаммолар ўрганилди. Тадбиркорлик субъектлари фаолиятига солиқларнинг сўнгги беш йил давомидаги таъсири, жумладан уларнинг молиявий натижалари, уларга нисбатан солиқ юки кўрсаткичи, уларнинг рентабеллик кўрсаткичлари корхоналар мисолида таҳлил қилинган.

Таҳлил қилинган корхоналар фаолиятига солиқларнинг таъсири ўзгариш тенденциялари инобатга олинган ҳолда таклиф ва мулоҳазалар келтирилган.

Таҳлил ва натижалар. Тошкент шаҳрида фаолият кўрсатувчи “INTEGRO” ишлаб чиқариш корхонасининг фаолиятига солиқларнинг таъсирини таҳлил қиладиган бўлсак (1-жадвал).

1-жадвал

“INTEGRO” корхонасининг молиявий натижаси таҳлили[10]:

минг.сўмда

№	Кўрсаткичлар		2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
1.	Маҳсулот сотишдан соф тушум	даромад	85 470,0	953 252,0	1 816 608,8	2 321 771,7	1 758 582,8
		маҳсулотта таннархи	12 012,0	350 031,0	820 155,5	1 481 969,6	1 512 963,9
2.	ялпи фойда	даромад	73 458,0	603 221,0	996 453,3	839 802,1	245 618,9
		харажат	4 319,0	50 243,6	106 599,7	194 990,3	150 933,4
3.	Тўлаган солиқлар		7 769,5	55 666,0	105 481,8	93 624,4	27 121,9
4.	Соф фойда		64 866,0	505 222,4	789 891,9	560 020,7	60 511,0
5.	Солиқ юки %		9,1	5,8	5,8	4,0	1,5
6.	Рентабеллик кўрсаткичи %		540,0	144,3	96,3	37,8	4,0

Юқоридаги 1-жадвал маълумотларини таҳлил қиладиган бўлсак, мазкур корхонанинг молиявий фаолиятига солиқларнинг бевосита таъсирига тўхталинса 2019 йилда 2018 йилдагига нисбатан камайиш, 2020 йилда эса кескин камайиш кузатилган. Корхона томонидан тўланган солиқларнинг маҳсулот сотишдан тушумига нисбати яъни солиқ юкининг ҳолатига эътибор қаратадиган бўлсак, айланмадан олинмаган солиқ (ягона солиқ тўлови) тўланган даврда яъни 2016 йилда солиқ юки 9,1 фоиз, 2017-2018 йилларда бир хил 5,8 фоизни ташкил этган бўлса, 2019 йилдан камайиш кузатилган. Корхона амалга оширган айланмаси миқдоридан келиб чиққан ҳолда 2019 йилдан бошлаб фойда солиғини тўлашга ўтганидан кейин 4,0 фоиз, 2020 йилда эса 1,5 фоиз кўрсаткичга эга. Солиқ юкининг камайиш ҳолатини маҳсулот таннархи учун сарф қилинган маблағлар миқдори ортиши ва бунинг натижасида солиққа тортиладиган база камайиши билан изоҳлаш мумкин.

Солиқ юкининг камайишига қарамасдан корхона рентабеллик кўрсаткичининг кескин камайиб кетиш ҳолатини маҳсулот таннархининг ортиб кетиши билан асослаш мумкин.

Корхона соф фойдасининг ўзгариши маҳсулот таннархи миқдорининг ўзгаришига номуносиблиги корхона рентабеллигининг номуносиб ўзгаришига олиб келган.

Умумий ҳулоса сифатида айтиш лозимки 2020 йилдаги кўрсаткичларнинг кескин камайиб кетишини ушбу даврда юзага келган пандемия таъсирида корхона деярли фаолият олиб боролмаганлиги билан изоҳлаш мумкин.

1 ва 2-жадвал маълумотларига эътибор қаратадиган бўлсак, корхона томонидан тўланган солиқлар 2019-2020 йилларда бир биридан фарқ қилмоқда. Бунинг сабаби корхонанинг молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисобот маълумотида фақатгина корхонанинг молиявий фаолиятига бевосита таъсир кўрсатувчи солиқлар келтирилганлиги яъни ҚҚС инобатга олинмаганлигидадир.

Корхонанинг молиявий натижалар тўғрисидаги ҳисоботи маълумотларига асосан 2020 йилда молиявий фаолият бўйича харажатлар яъни фоизлар тарзидаги харажатлар ҳамда валюта курси фарқидан зарарлар ҳисобига корхона фаолиятини олдинги йилларга нисбатан салбий фарқ билан яқунлаган.

“INTEGRO” корхонаси томонидан Давлат солиқ хизмати органларига тегишли ҳисоботлари тақдим этилган солиқ турларининг таркибини кўрадиган бўлсак (2-жадвал).

Жадвал маълумотларига эътибор қаратадиган бўлсак, корхона томонидан мол-мулк ва ер солиғи тўлови амалга оширилмаган бунинг сабаби корхона фаолиятини ижара асосида амалга оширади. Тўланган солиқлар таркибида ҚҚС корхона фаолиятига бевосита таъсир қилмасида билвосита яъни нархларнинг ортиб кетишига олиб келади. Корхона томонидан 2020 йилда пандемия бўлишига қарамасдан, ҳаттоки корхона фаолият юритмаган вақтларида ҳам ишчиларга иш ҳақи ҳисобланган ва даромад солиғи тўланган. 2020 йилда корхона томонидан тўланган ижтимоий солиқ миқдори даромад солиғи миқдоридан кам бўлиши кузатилган ушбу ҳолатни Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 20 июлдаги фармони [2]га иж-

МОЛИЯ ВА СОЛИҚЛАР

тимой солиқ бўйича ҳисобот шакллари мик-
рофирмалар ва кичик корхоналар учун унинг

ставкаси 12 %дан 1 %гача камайтирилганлиги
билан асослаш мумкин.

2-жадвал

“INTEGRO” корхонаси томонидан тўланган асосий солиқлар таҳлили [10]

минг.сўмда

№	Солиқ тури	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
	Жами солиқлар	7 769,5	55 666,7	105 481,9	1 424 448,2	240 886,2
1.	Фойда солиғи	-	-	-	70 036,6	29 21,9
2.	Жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи	740,0	1 756,0	1741,5	11 733,4	17 511,0
3.	Ижтимоий солиқ (ягона ижтимоий тўлов)	185,0	5 841,0	12 816,2	11 854,4	6 689,0
4.	Айланмадан олинadиган солиқ (ягона солиқ тўлови)	4 273,5	47 721,7	90924,2	-	-
5.	ҚҚС	-	-	-	1 330 823,8	216 686,2
6.	Бошқа солиқлар ва мажбурий тўловлар	2571,0	347,0	-	-	-

Энди савдо фаолиятини амалга оширув-
чи корхонанинг молиявий натижаси ҳамда ушбу

корхона томонидан тўланган солиқлар таркиби-
ни таҳлил қиламиз (3-жадвал).

3-жадвал

“NIHOL SAVDO” савдо корхонасининг молиявий натижаси таҳлили [11]:

минг.сўмда

№	Кўрсаткичлар	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
1.	Маҳсулот сотишдан соф тушум	1023633,1	1153061,0	384487,9	880937,9	1281011,9
	даромад маҳсулотта ннархи	859546,7	960313,0	297184,8	603746,9	926198,2
2.	ялпи фойда	164086,4	192748,0	87303,1	277190,9	354813,7
	даромад харажат	104780,7	133146,0	127913,6	313606,3	326990,4
3.	Тўлаган солиқлар	57970,2	74608,0	53070,9	96492,8	80857,3
4.	Соф фойда + / зарар -	23237,0	5156,0	-73086,0	-75762,9	-18060,1
5.	Солиқ юки %	5,7	6,5	13,8	11,0	6,3
6.	Рентабеллик кўрсаткичи %	2,7	0,5	-24,6	-12,5	-1,9

Юқоридаги 3-жадвал маълумотларидан
кўриш мумкинки, таҳлил қилинаётган корхона
фаолияти сўнги уч йилда салбий натижа билан
яқунланган. Корхонанинг молиявий натижасига
кўра ялпи харажатлар ортиб кетиши ҳамда со-

лиқ юкининг кўпайиши таъсирида мазкур ҳолат
юзага келган.

Энди мазкур савдо корхонаси томонидан
тўланган солиқлар таркиби ва улардаги ўзга-
ришларни таҳлил қиламиз (4-жадвал).

4-жадвал

“NIHOL SAVDO” корхонаси томонидан тўланган асосий солиқлар [11]

минг.сўмда

№	Солиқ тури	2016 йил	2017 йил	2018 йил	2019 йил	2020 йил
	Жами солиқлар	57970,2	74608,0	53070,9	96492,8	84960,9
1.	Фойда солиғи	-	-	-	-	45883,4
2.	Жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи	3786,8	5757,0	4075,3	8848,5	11965,3
3.	Ижтимоий солиқ (ягона ижтимоий тўлов)	7276,5	14563,0	10975,7	8387,7	4752,3
4.	Айланмадан олинadиган солиқ (ягона солиқ тўлови)	43268,7	54288,0	32541,3	37609,7	-
5.	ҚҚС	-	-	-	-	4103,6
	Ер солиғи	-	-	4136,4	19825,8	7658,7
	Мол-мулк солиғи	-	-	1327,5	21041,8	7596,7
	Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ	-	-	14,7	779,3	3000,9
6.	Бошқа солиқлар ва мажбурий тўловлар	3638,2	-	-	-	-

Юқоридаги 4-жадвал маълумотларига
эътибор қаратадиган бўлсак, корхона 2020 йил-
гача бўлган даврда ҚҚС ва Фойда солиғини тў-
лашга ўтмаган. Бунинг асосий сабаби корхона

томонидан амалга оширилган савдо айланмаси
ҳажми билан боғлиқ ҳисобланади.

Корхона томонидан асосий солиқлар яъни
мол-мулк, ер ва сув ресурсларидан фойдалан-

ганлик учун солиқлар 2018 йилдан бошлаб тўланган. Ушбу ҳолатни корхона 2018 йилгача бўлган даврда фаолиятини ижара асосида амалга оширганлиги билан изоҳлаш мумкин.

Хулоса ва таклифлар. Кичик тадбиркорлик субъектларининг молиявий фаолиятига солиқлар таъсирини таҳлил қилиш натижасида қуйидаги хулосалар, таклифлар ва тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Мамлакатимизда сўнгги йилларда бизнес юритиш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва кафолатларини мустаҳкамлаш, давлат томонидан қўллаб-қувватлашга қаратилган кенг қамровли ислохотлар ушбу фаолият субъектлари фаолиятини ривожлантиришга хизмат қилади.

2. Янги тараққиёт стратегиясига мувофиқ, тадбиркорликни ривожлантириш ва қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, солиққа тортишни соддалаштириш, солиқ юқини камайтириш, солиқ маъмуриятчилиги шафоқлигини ошириш ва қўшимча солиқ базасини кенгайтириш орқали солиқ тушумларини ошириш мамлакат солиқ сиёсатининг асосий вазифаси бўлиши лозим.

3. Тадбиркорлик фаолияти субъектлари томонидан амалга оширилган айланма ҳажми инобатга олиниб солиққа тортиш режимларини белгилаш ушбу субъектлар томонидан солиққа тортиладиган айланма миқдорини камайтириб кўрсатишга ундаши мумкин. Ушбу ҳолатдан келиб чиққан ҳолда корхоналар томонидан ай-

ланма миқдорини камайтириб кўрсатиш ҳоллари аниқланган тақдирда жавобгарлик чораларини кучайтириш бу бўйича қонунчиликка ўзгартиришлар киритиш мақсадга мувофиқ;

4. Микрофирма ва кичик корхоналар янги иш ўрнинлари яратиб республика ўқув юртлари битирувчиларини иш билан таъминласа, янги ходимларга (битирувчиларга) бериладиган иш ҳақи суммаси миқдорида, ижтимоий солиқ базасини 50 %дан ошмаган миқдорда белгилаган муддатга (12 ойгача) солиқ базасини камайтириш ҳуқуқи берилиши мақсадга мувофиқдир.

5. Қишлоқ аҳолиси даромалилик даражасини ошириш ҳамда ишчилар қўлига «конверт» асосида иш ҳақи тўлашнинг олдини олиш мақсадида қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари тўлайдиган ижтимоий солиқ ставкасини мумкин қадар пасайтириш мақсадга мувофиқ бўлади. Фақат ушбу имтиёзни ижтимоий солиқ ставкасини пасайтириш эвазига юзага келадиган қўшимча маблағни ишловчиларнинг иш ҳақини оширишга йўналтириш шарт билан берилиши лозим. Бу эса қишлоқ хўжалик ишларида меҳнат сиғими юқорилигини ҳисобга олган ҳолда ушбу тармоқда ишловчиларнинг меҳнат ҳақини ошириш орқали рағбатлантириш имкониятларини беради.

Юқоридаги хулоса ва таклифларнинг амалиётда қўлланиши натижасида мамлакатимизда глобал иқтисодий инқироз ва пандемия шароитида бизнесга ишбилармонлик муҳитини яхшилаш ва тадбиркорлик субъектларини солиқлар орқали қўллаб-қувватлашга хизмат қилади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 20 августдаги тадбиркорлар билан очик мулоқотидаги маърузаси.*
2. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 20 июлдаги “Тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш ва коронавирус пандемиясининг салбий таъсирини камайтириш тўғрисида”ги ПФ-6029-сон фармони.*
3. *Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 29 июндаги «Ўзбекистон Республикасининг солиқ сиёсатини такомиллаштириш концепцияси тўғрисида»ги ПФ-5468-сонли Фармони.*
4. *Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 14 сентябрдаги “Ўзбекистон Республикасининг солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги ЎРҚ-714-сон қонуни.*
5. *Юлдашев С.Н., Азимова Ф.П. Бозор иқтисодиёти ривожланган мамлакатларда солиқ сиёсати тажрибаси. Иқтисод ва молия / Экономика и финансы 2017, № 6. 32 б.*
6. *Князев В.Г. Тенденции развития налоговых систем зарубежных стран. // «Налоговый вестник», 1998, № 9. -С. 5-8.*
7. *Тўқсонов Қ.Н. “Тадбиркорлик субъектлари фаолиятини солиққа тортишда хорижий тажрибалардан фойдаланиш истиқболлари” номли илмий мақола. “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий-электрон журнали. № 6, ноябр-декабр, 2020 йил.*
8. *Ниязметов И.М. “Солиққа тортиш механизмларини такомиллаштириш орқали солиқ тизими барқарорлигини таъминлаш” Иқтисодиёт фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати. 18-бет. 2018 йил.*
9. *Ҳотамов К.Р. “Билвосита солиқлар ҳисоби, таҳлили ва аудитини такомиллаштириш” мавзусида иқтисодиёт фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация иши. 30-б.*
10. *“INTEGRO” корхонаси томонидан Давлат солиқ хизмати органига тақдим этилган ҳисобот маълумотлари.*
11. *“NIHOL SAVDO” корхонаси томонидан Давлат солиқ хизмати органига тақдим этилган ҳисобот маълумотлари.*